

СЛОВОТВІРНА СПЕЦИФІКА ОКАЗІОНАЛЬНИХ НАЗВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДИТЯЧІЙ ПРОЗІ

Характерною особливістю ідіостилю сучасних українських дитячих письменників є активне вживання індивідуально-авторських утворень, що органічно входять у контекст як засоби формування цілісного образу героїв та змалювання ситуацій. Використання таких дериватів слугує, з одного боку, яскравою і показовою характеристикою індивідуальної авторської манери, стилю мовлення, а з іншого боку, вони є складниками мовної картини казкового світу, де мешкають персонажі дитячої прози.

Твори сучасних дитячих письменників захоплюють маленьких читачів і переносять їх у світ фантазії не лише казковими сюжетами, але й неповторними назвами – іменами персонажів, географічних об'єктів, предметів побуту, наукових галузей тощо. Цікавими є насамперед авторські власні географічні назви. Напр.: *На чолі Добряндії стояла бабуса Добряна (дуже старенька, вже й недочувала і недобачала, чим, природно, користувалися зланці)* [1, с. 14]; *На чолі Зландії стояв король Злан Великий* [1, с. 14]. Назви двох казкових країн Добряндії і Зландії, у які поселив своїх жителів Всеволод Нестайко, походять від номінацій на позначення моральних категорій добра і зла. Автор використав моделі відомих географічних назв, утворивши експресивно та емоційно забарвлені, okazіональні, пор.: *Голландія, Ірландія* → *Добряндія, Зландія*. За аналогією утворені й назви жителів, які населяють ці країни, пор.: *голландці, ірландці* → *добрянці, зланці*, напр.: *На кожну негативну рису потрібна була окрема штатна одиниця, а її не вистачало, тому зланці весь час шукали людей і тому вели підступну ворожу діяльність проти добрянців* [1, с. 14].

На географічній карті казкового світу в дитячих творах з'явилися нові назви річок, островів, гір, поселень, міст, напр.: *Це річка Самописка, – спокійно відповіли йому маленькі нетаківці, які купалися в річці й були точнісінько такого кольору, що й воду у ній* [3, с. 53]; *Так на карті світу (хоч про це ще ніхто не знав) з'явилася нова географічна назва – острів Переекзаменовки* [2, с. 121]; *Тоді Ледарило збирає їх у чарівну торбу і відносить у Павутинію – країну ледарства і нудьги* [1, с. 137]; *Здрастуйте, панове! Вітаю вас у чарівному місті Рудограді* [1, с. 34]. Такі авторські географічні назви, уподібнені до відомих власних назв, активізують образно-асоціативне мислення маленьких читачів, пор.: *Край Казкового Лісу височить двовершинна гора Сніговерла* [1, с. 43]. *Сніговерла* ← *Говерла + сніг, що постійно лежить на верхівці гори*.

Серед okazіоналізмів чимало назв технічних пристроїв та

різноманітних побутових винаходів. Їх поява зумовлена намаганням оновити, осучаснити внутрішню форму вже відомих слів, кореневих основ, напр.: *Тому я спеціально й придумав оце – «козошукатор»* [1, с. 212]; *А я – Телебаба Яга, продюсер телебабачення* [1, с. 53].

Одним із способів творення незвичайних назв у дитячих художніх творах є телескопія, за якою початковий елемент першого слова склеюється з кінцевою частиною другого. Всеволод Нестайко за допомогою цього способу створив чудернацькі назви технічних пристроїв, якими послуговуються звірі у своєму казковому побуті. Напр.: *Зняв трубку чарофону та: – Алло! Алло! Хропо! Хропочко! Хропушечко! Алло!* [1, с. 166] (чарофон ← **чарівний телефон**); *І у хаті прибирати, і сестричку доглядати, і казк'ютер не вмикати* [1, с. 72] (казк'ютер ← **казковий комп'ютер**).

Оскільки казкові герої сучасних дитячих творів – це дуже часто учні шкіл, то закономірним є утворення нових лексем на позначення незвичайних назв навчальних предметів, наук та навчальних закладів, так само утворених подібно до вже відомих, пор.: *Почесний диплом фахівця з мишознавства та котології* [3, с. 150]; *І ось нарешті – лісова галявина, а посеред неї – хатинка на курячих ніжках. А на хатинці вивіска – «Гімназія-Бабоягазія»* [1, с. 8].

Велика група okazіоналізмів – утворення на позначення індивідуальних якостей персонажів, особливостей їхньої вдачі. Нерідко ці позитивні чи негативні риси характеру письменники увиразнюють через їхні імена, сприяючи створенню незвичайних портретних характеристик та виявленню внутрішніх людських якостей. Напр.: *У нього були придворні – прем'єр-міністр князь Підлиза-Підлотський, міністр праці й виробництва Нероба-Брехальський, міністр дозвілля та розваг Маруда-Набридон* [1, с. 14]; *Другий прем'єр-міністр князь Себелюб-Зазнайський (він також військовий міністр граф Руками-Махальський і міністр фінансів барон Жадюга-Скупердай)* [1, с. 14]; *А оно мовонезнавець Суржиков-Какось, який мову дітям калічить* [1, с. 74]; *Чарівник я – Добродай! Все, що хочеш, замовляй!* [1, с. 130].

Отже, незвичайні авторські власні та загальні назви – це один із засобів створення казкового мікросвіту, насичення мови дитячих творів експресією, важливе джерело емоційності й образності. Письменники за допомогою таких okazіональних одиниць виражають певні почуття й переживання, дають оцінку якомусь явищу, увиразнюють комізм ситуації тощо.

Література

1. Нестайко В.З. Дивовижні пригоди в лісовій школі: Сонце серед ночі. Пригоди в Павутинії. Харків : ВД «ШКОЛА», 2012. 208 с.
2. Нестайко В.З. Тореадори з Васюківки. Київ : Веселка, 1990. 495 с.
3. Чеповецький Ю. Веселі пригоди Мицика і Кицика. Харків : ВД «ШКОЛА», 2012. 160 с.